

УДК 346.9:347.731.1

А. Попова, канд. юрид. наук

ФУНКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТОВАРНИХ БІРЖ

У статті системно досліджені основні функції господарсько-правової відповідальності товарних бірж, наводяться класифікації функцій юридичної відповідальності та господарсько-правової відповідальності, що відомі в теорії та на практиці. Запропоновано власне визначення поняття функцій господарсько-правової відповідальності товарних бірж.

Ключові слова: господарсько-правова відповідальність, функція, товарна біржа.

В статье системно исследованы основные функции хозяйственно-правовой ответственности товарных бирж, приводятся классификации функций юридической ответственности и хозяйственно-правовой ответственности, известные в теории и на практике. Предложено собственное определение понятия функций хозяйственно-правовой ответственности товарных бирж.

Ключевые слова: хозяйственно-правовая ответственность, функция, товарная биржа.

Basic functions of gospodarsko-pravovoy responsibility of commodity exchanges are system explored in the article, classifications of functions of legal responsibility and gospodarsko-pravovoy responsibility are pointed, that known in a theory and in practice. Own determination of concept of functions of gospodarsko-pravovoy responsibility of commodity exchanges is offered.

Key words: gospodarsko-pravova responsibility, function, commodity exchange.

З метою підвищення рівня надання біржових послуг, гарантування захисту законних прав та інтересів громадян і організацій, що є учасниками біржової торгівлі, а також публічних інтересів держави, відсутність у Законі України "Про товарну біржу" окремого розділу, присвяченого питанням відповідальності товарних бірж за порушення своїх обов'язків, зумовлюють доцільність дослідження, перш за все, окремих теоретичних аспектів господарсько-правової відповідальності товарних бірж.

У теорії господарського права проблему господарсько-правової відповідальності товарних бірж досліджували А.Г. Бобкова, Ю.О. Моїсєєв, Л.Я. Мороз та інші. При цьому варто зазначити, що у вітчизняній літературі не зустрічається визначення та аналіз функцій господарсько-правової відповідальності товарних бірж.

З огляду на це, уявляється необхідним дослідити систему функцій господарсько-правової відповідальності товарних бірж, а також сформулювати власне визначення зазначеної категорії.

Проблему функцій господарсько-правової відповідальності товарних бірж можна досліджувати традиційним шляхом і виділити загальноправові та галузеві, загальні та спеціальні функції.

В науці поняття "функція" використовується у різних значеннях. В біології функція – це специфічна діяльність органу і організму (функція руки, підшлункової залози тощо). В інших науках функція розглядається як напрям дії будь-якої системи (кібернетика).

За новим тлумачним словником української мови функція – явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін. Робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; обов'язок, повинність, місія [16, с. 675].

В юридичній науці термін "функція" використовується для характеристики соціальної ролі держави і права.

Багаторічний досвід активного дослідження поняття "функція права" сьогодні не дозволяє констатувати наявність єдиної точки зору на цю проблему. В цілому під функцією права розуміють або соціальне призначення права, або напрями правового впливу на суспільні відносини, або і те й інше у сукупності.

Залежно від елементів, з яких складається система права, виділяють такі групи функцій права: загальноправові (характерні для всіх галузей права); міжгалузеві (характерні для двох і більше галузей права); галузеві; правових інститутів. За значенням напрями впливу права на суспільне життя, обсягом правового регулювання функції права також поділяють на основні (регулятивна і охоронна) і неосновні (обмежувальна, компенсаційна, відновлювальна) функції [17, с. 83-85].

Функції права конкретизуються і деталізуються у функціях юридичної відповідальності.

Дослідження численних джерел, присвячених проблемі юридичної відповідальності, дозволяє вказати на відсутність єдиного вичерпного переліку функцій юридичної відповідальності. Більшість вчених виділяють наступні основні функції юридичної відповідальності: репресивно-каральна (штрафна), попереджувально-виховна (превентивна) і правовідновлювальна (компенсаційна) [6, с. 212].

Так, С.С. Алексєєв, зазначаючи, що ціль юридичної відповідальності полягає у перевихованні правопорушника, виділяє дві її функції: штрафну і право відновлювальну [1, с. 277-278].

М.С. Малєїн, поряд з репресивною (каральною) і компенсаційною (відновлювальною), розрізняє також превентивну (попереджувально-виховну) і сигналізаційну функції [13, с. 145].

Заслуговує на увагу детальна класифікація, запропонована В.Д. Переваловим, який виділяє такі функції юридичної відповідальності: каральну (штрафну), правовідновлювальну (компенсаційну), попереджувальну, виховну, охоронну і регулятивну [23, с. 266].

У свою чергу, С.О. Комаров і О.В. Малько виділяють три функції (штрафну, правовідновлювальну і виховну) [11, с. 360].

О.Ф. Скакун виділяє правоохоронну та виховну функції юридичної відповідальності. Правоохоронну функцію розглядає через правовідновлюючу (компенсаційну) та каральну (штрафну) функції, а виховну функцію поділяє на загальнопревентивну (спрямована на виховання громадян у дусі поваги до закону) та спеціально-превентивну (спрямована на виховання правопорушника) функції юридичної відповідальності [22, с. 435].

За інститутом юридичної відповідальності визнається властивість здійснювати не тільки охоронний вплив, але й регулятивний.

Як стверджує А.С. Шабуров, юридична відповідальність пов'язана в основному з охоронною діяльністю держави, з охоронною функцією права, але вона виконує і властиву праву в цілому організаційну (регулятивну) функцію [27, с. 421].

У свою чергу, Т.Н. Радько зазначає, що у загальноправовому контексті здатність юридичної відповідальності і регулювати суспільні відносини, і охороняти їх є специфічним проявом того факту, згідно з яким регулятивна і охоронна функції права – це дві сторони одного явища, розглянуті в різних аспектах. Регулятивна і охоронна функції є виразом двоєдиного призначення права в суспільстві [20, с. 44].

Таким чином, в літературі деякі науковці серед функцій, що виконує юридична відповідальність, виділяють також регулятивну функцію. Регулятивна функція юридичної відповідальності – це напрями впливу юридичної

відповідальності, що полягає у закріпленні, регулюванні суспільних відносин. Регулятивну функцію юридичної відповідальності поділяють на: регулятивно-статичну функцію – закріплює існуючі суспільні відносини; регулятивно-динамічну функцію – направлена на зміну і вдосконалення існуючих суспільних відносин.

Способами здійснення регулятивної функції юридичної відповідальності є: визначення правового становища суб'єктів права та інших учасників суспільних відносин; закріплення у правових нормах умов, за яких суб'єкт повинен діяти правомірно, складів правопорушень тощо.

Функції юридичної відповідальності – це один із проявів функцій права, вони співвідносяться як частина і ціле. У свою чергу, Д.А. Липинський, досліджуючи питання змісту функцій негативної юридичної відповідальності, визначає їх відмінні риси: цільовий характер, відображення напряму впливу, характер впливу, обумовленість закономірностями суспільного розвитку і удосконалення суспільних відносин [12, с. 19].

До функцій можна віднести: захист правопорядку, штрафну і каральну функції (покарання винного), а також функцію виправлення і перевиховання особи, що вчинила правопорушення (приватна і загальна превенція правопорушень), правовідновлювальну і сигналізаційну функції [9, с. 67]. Всі функції взаємопов'язані і неподільні, прояв однієї з них неможливий без прояву інших функцій.

Функції юридичної відповідальності характерні й для господарсько-правової відповідальності товарних бірж, а отже є загальними функціями останньої.

Б.С. Антимонов виділяє три види функцій майнової відповідальності: стимулюючу (попереджувальну, превентивну, виховну), відновлювальну (відшкодування, компенсації), сигналізаційну (контрольну) [2, с. 21-22].

А.Г. Биков вважає, що господарсько-правова відповідальність виконує стимулюючу, компенсаційну та виховну функції [4, с. 3-9].

На думку В.В. Лаптева, відповідальність у підприємстві, крім попереджувальної, сигналізаційної, коригувальної дії, має також компенсаційне значення, дозволяючи за рахунок порушника відшкодувати майнові втрати потерпілій стороні [19, с. 497].

В.В. Овсієнко та О.М. Вінник визначають стимулюючу функцію як загальну для всіх господарсько-правових санкцій [18, с. 16; 5, с. 387]. М.І. Брагінський переконаний, що санкції виконують стимулюючу роль лише до моменту порушення договору, а після того вони є джерелом відшкодування збитків для потерпілої сторони та одночасно сигналом про незадовільну роботу порушника договору [3, с. 220].

Р.О. Халфіна виділяє відновлювальну, компенсаційну і виховну функції відповідальності [25, с. 420]. Г.С. Гуревич дві останні функції доповнює каральною [8, с. 41].

У свою чергу, В.П. Грібанов, В.І. Кофман і А.А. Собчак зазначають, що інститут відповідальності у господарських відносинах виконує відновлювальну, попереджувальну і виховну функції [7, с. 516].

О.М. Вінник дає таке визначення функцій господарсько-правової відповідальності: "функції господарсько-правової відповідальності – це напрямки її дії, той господарський результат, що настає в результаті застосування господарсько-правової відповідальності і поділяє функції на загальні: попереджувально-стимулююча, штрафна (притаманні для будь-якої юридичної відповідальності) та спеціальні: компенсаційно-відновлювальна, інформаційна, сигналізаційна (є характерними лише або переважно для господарсько-правової відповідальності) [5, с. 387].

В.К. Мамутов стверджує, що найчастіше науковцями виділяються стимулююча (штрафна, попереджувальна), компенсаційна (відновлювальна), обліково-інформаційна (сигналізаційна, контрольна) функції господарсько-правової відповідальності [15, с. 37-38].

А.І. Шпомер, крім компенсаційно-відновлювальної, стимулюючої, попереджувальної, превентивної (запобіжної), контрольно-інформаційної, сигналізаційної функцій, виділяє також регулюючу (адміністративну) функцію господарсько-правової відповідальності. Як зазначає авторка, регулююча (адміністративна) функція є кінцевою функцією господарських санкцій. Через застосування санкцій до суб'єкта господарювання здійснюється вплив з боку державних органів на порушників існуючого порядку господарської діяльності. Поведінка господарюючих суб'єктів залежить від загрози застосування і виконання санкцій. Крім того, на думку А.І. Шпомер, розпорядження своїми правами і виконання обов'язків суб'єктами господарювання в майбутньому залежать від застосування і виконання щодо них господарських санкцій у минулому [28, с. 8].

Деякі функції господарсько-правової відповідальності класифікують на підвиди. Наприклад, у відновлювальній функції виділяють такі елементи: компенсаційний, правовідновлювальний, реституційний. Так, деякі автори вважають, що компенсація, правовідновлення, відшкодування, реституція є різновидом загального для них родового поняття – відновлення [24, с. 16].

Розглянемо функції господарсько-правової відповідальності товарних бірж на підставі функцій господарсько-правової відповідальності, що визначені в теорії господарського права. Узагальнено є підстави виділити такі основні функції: штрафна (каральна), компенсаційна (відновлювальна), попереджувальна, сигналізаційна, а також інформаційна функції.

Штрафна (каральна) функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж – це напрям впливу господарсько-правової відповідальності, що полягає у застосуванні до правопорушника (товарної біржі) заходів майнового характеру. Мета покарання забезпечується принципом невідворотності відповідальності і обмежується принципами законності, індивідуалізації, справедливості, рівності тощо.

Як слушно зазначає П.О. Кабанов, каральна функція реалізується не тільки для досягнення цілі покарання, але і для досягнення цілей попередження, відновлення, гуманізму, виховання і регулювання [10, с. 5-6]. На думку О.М. Вінник, штрафна функція незначною мірою характерна для господарсько-правової відповідальності і проявляється лише у певних випадках, зокрема: сплата штрафної неустойки, яка передбачає і сплату суми неустойки, і повне відшкодування збитків; господарсько-адміністративні штрафи за заборонені законом дії у сфері економічної конкуренції, якщо вони створили лише загрозу обмеження конкуренції на ринку, не завдавши шкоди її учасникам [5, с. 387].

Компенсаційна (відновлювальна) функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж – це напрям впливу господарсько-правової відповідальності на поведінку товарних бірж, на відновлення порушених біржових відносин. Як зазначає О.М. Вінник, ця функція притаманна всім видам і формам господарсько-правової відповідальності, але найбільше – відшкодуванню збитків, штрафним санкціям (сплата неустойки) [5, с. 388].

Так, ця функція закріплена в ст. 224 ГК України, згідно з ч. 1 якої учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, по-

винен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушені.

В.К. Мамутов і В.В. Овсієнко зазначають, що компенсаційна функція відповідальності відіграє корисну роль, відновлює еквівалентність обміну між підприємством-виробником і підприємством-споживачем. Цю функцію виконує інститут відшкодування збитків. При цьому науковці відмічають, що цим роль відповідальності не вичерпується, її призначення також полягає у запобіганні можливості шкоди, завданої невиконанням зобов'язань боржником, що забезпечується застосуванням оперативно-господарських санкцій та штрафних санкцій (сплата неустойки) [15, с. 37-38].

Способами реалізації компенсаційної (відновлювальної) функції є: закріплення у нормах біржового права юридичних обов'язків правопорушника-товарної біржі у сфері здійснення біржової торгівлі, прав та обов'язків спеціальних і загальних правозахисних державних органів, функцією яких є саме застосування господарських санкцій, встановлення складів правомірної поведінки, спрямованих на відновлення біржових відносин.

Реалізація компенсаційної (відновлювальної) функції також може здійснюватися за принципом змагальності, тобто потерпілій стороні достатньо надати докази про спричинення майнової шкоди, невиконання зобов'язання тощо. Правопорушник-товарна біржа може оскаржувати факт правопорушення, доводити правомірність своїх дій, що завдали збитки, обґрунтувати свою думку про розмір збитків чи порядок їх відшкодування. Стягнення з правопорушника завданих збитків компенсує втрати потерпілої сторони, при цьому відновлює її майнове становище.

Попереджувальна функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж полягає у відповідному впливі на правопорушника у сфері здійснення торговельно-біржової діяльності, а також на всіх учасників біржових відносин в цілому, що в результаті формує правомірну поведінку суб'єкта. З точки зору законних інтересів громадян, організацій та держави найбільш важливим є не допустити порушення цих інтересів, попередити правопорушення, ніж потім компенсувати завдані ним збитки.

В англо-американському праві своєрідною превентивною функцією можна вважати інститут номінальних збитків, які застосовуються у випадку, коли потерпіла сторона зробила все, щоб довести розмір своїх реальних збитків, але не змогла [21, с. 100]. Цей інститут номінальних збитків відіграє важливу концептуальну роль в системі англо-американського договірної права. Для українського права традиційним є принцип повного відшкодування збитків, який закріплюється у господарському законодавстві (ст.ст. 216, 224 ГК України). При цьому під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також недержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною (ч. 2 ст. 224 ГК України). Застосування принципу повного відшкодування збитків зумовлюється необхідністю відновити права потерпілої сторони у зобов'язанні.

Таким чином, відшкодування збитків забезпечує виконання не лише компенсаційної (відновлювальної) функції, а й попереджувальної функції господарсько-правової відповідальності товарних бірж.

Можна виділити притаманну для всіх видів і форм господарсько-правової відповідальності товарних бірж – попереджувально-стимулюючу функцію, оскільки не лише застосування господарсько-правової відповідаль-

ності, а й сама загроза її застосування примушує учасників біржових правовідносин (насамперед товарні біржі) діяти правомірно, аби уникнути негативних наслідків в результаті застосування такої відповідальності.

Сигналізаційна функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж проявляється у тому, що розповсюдженість певного виду господарського правопорушення свідчить, по-перше, про недостатню суворість застосовуваних у цьому випадку заходів відповідальності, а по-друге, – про необхідність пошуку інших засобів боротьби з порушеннями у цій сфері господарювання.

Сигналізаційна функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж може проявлятися з іншої сторони: застосування до товарної біржі господарсько-правової відповідальності є сигналом для неї про необхідність поліпшення своєї роботи з метою уникнення в майбутньому втрат від застосування такої відповідальності, а для її контрагентів – сигналом про необхідність зважити доцільність продовження з товарною біржею договірної зв'язку або розірвання існуючого.

Можна також виділити інформаційну функцію господарсько-правової відповідальності товарних бірж. Роль інформаційної функції полягає в інформуванні учасників торговельно-біржової діяльності про недоліки в діяльності їх партнерів (якщо до останніх застосовуються господарсько-правові санкції контролюючими органами, контрагентами тощо), а відтак – у доцільності корегування своїх відносин з ними. Застосування таких санкцій до самих товарних бірж надають їм відповідну інформацію про можливі недоліки у власній діяльності.

На думку М.С. Малєїна, інформаційна функція відповідальності полягає лише в інформації про наявність чи відсутність вини підприємства, що не виконало зобов'язання [14, с. 42-43].

Ця функція закріплена в ч. 2 ст. 222 ГК України, де зазначається, що у разі необхідності відшкодування збитків або застосування інших санкцій суб'єкт господарювання чи інша юридична особа – учасник господарських відносин, чії права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлене законом. Факт пред'явлення претензії є інформацією про недоліки у господарській діяльності суб'єкта господарювання.

Будь-яка функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж має свої цілі, сферу впливу, а також метод реалізації. У реальному житті вони, безперечно, перетинаються, що пояснюється системним впливом господарсько-правової відповідальності на біржові відносини. Кожна функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж, діючи системно, набуває нових властивостей, яких немає в окремо взятій функції.

У багатьох випадках реалізація одних функцій господарсько-правової відповідальності товарних бірж неможлива без реалізації інших. Попереджувальна, сигналізаційна та стимулююча функції спрямовані на недопущення протиправної поведінки, і як наслідок – виникнення штрафної (каральної) і компенсаційної (відновлювальної) функцій господарсько-правової відповідальності товарних бірж.

У процесі здійснення господарсько-правової відповідальності товарних бірж тісний взаємозв'язок проявляється також між штрафною (каральною) і компенсаційною (відновлювальною) функціями. Штрафна (каральна) функція господарсько-правової відповідальності товарних бірж має на меті покарати правопорушника-товарну біржу, зокрема, шляхом застосування заходів майнового впливу, в результаті чого відбувається від-

шкодування збитків, завданих внаслідок господарського правопорушення. Компенсаційна (відновлювальна) функція, діючи одночасно зі штрафною (каральною), примушує правопорушника-товарну біржу до правомірної поведінки, компенсує втрати учасникам біржових відносин.

Дослідження взаємозв'язків між функціями господарсько-правової відповідальності товарних бірж було б не повною мірою проведено без розгляду сигналізаційної та попереджувальної функцій господарсько-правової відповідальності. Їх взаємозв'язок має подвійний характер. Вплив сигналізаційної функції полягає у тому, що вона свідчить про необхідність поліпшення або усунення певних недоліків у роботі товарної біржі – з одного боку. А з іншого боку – має місце вплив попереджувальної функції господарсько-правової відповідальності, що полягає у стимулюванні товарної біржі до правомірної поведінки. Попереджувальна функція також має на меті – зменшення кількості господарських правопорушень, а сигналізаційна – уникнення у майбутньому втрат товарною біржею через застосування до неї господарсько-правових санкцій.

Отже, аналіз ряду наукових джерел дає підстави функції господарсько-правової відповідальності товарних бірж визначати як основні напрями впливу господарсько-правової відповідальності на біржові відносини, через які досягаються її цілі, і проявляється призначення. Інші теоретично-правові аспекти господарсько-правової відповідальності товарних бірж будуть предметом подальших досліджень даних спеціальних суб'єктів господарювання.

1. Алексеев С.С. Общая теория права: В 2 томах. Т. 1. – М.: Юридическая литература, 1981. – 361 с. 2. Антимонов Б.С. Основания договорной ответственности социалистических организаций. – М.: Госюриздат, 1962. – 174 с. 3. Брагинский М.И. Общее учение о хозяйственных договорах. – Минск, 1967. – 260 с. 4. Быков А.Г. Имущественная ответственность в условиях полного хозрасчёта. – М.: Знание, 1970. – 32 с. 5. Винник О.М. Господарське право: Навчальний посібник. – 2-ге вид., змін. та доп. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. – 766 с. 6. Головастикова А.Н., Дмитриев Ю.А. Теория государст-

ва и права в вопросах и ответах: Учебное пособие. – М., 2008. – с. 212. 7. Гражданское право. Т. 1. – М.: Юридическая литература, 1969. – с. 516; Советское гражданское право / Под ред. проф. О.А. Красавчикова. Т. 1. – М.: Высшая школа, 1968. – с. 482; Собчак А.А. Экономико-правовые аспекты имущественной ответственности // Советское государство и право. – 1972. – №2. – с. 80. 8. Гуревич Г.С. Гражданско-правовые санкции и их роль в обеспечении хозрасчётных интересов социалистических предприятий // Сб. Юридические гарантии применения советских правовых норм и укрепления социалистической законности 5-7 октября 1971, МВ ССО УССР, К., 1971. – с. 41. 9. Иванов А.А. Цели юридической ответственности, ее функции и принципы // Государство и право. – №6. – 2003. – с. 66-69. 10. Кабанов П.А. Карательная функция в системе функций юридической ответственности / Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Казань: КГУ, 2005. – 16 с. 11. Комаров С.А., Малько А.В. Теория государства и права: Учебно-методическое пособие. Краткий учебник. – М.: Норма, 2005. – 448 с. 12. Липинский Д.А. К вопросу о содержании функций юридической ответственности // Новая правовая мысль. – 2008. – №1. – с. 19. 13. Малеин Н.С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. – М.: Юридическая литература, 1985. – 192 с. 14. Малеин Н.С. Имущественная ответственность в хозяйственных отношениях. – М.: Наука, 1968. – 206 с. 15. Мамутов В.К., Овсиенко В.В., Юдин В.Я. Предприятие и материальная ответственность. – К.: Наукова думка, 1971. – 191 с. 16. Новый тлумачний словник української мови. – Т.3. – К.: вид-во "Аконіт", 2005. – 864 с. 17. Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В.В. Лазарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2001. – 520 с. 18. Овсиенко В.В. Проблемы возмещения убытков в хозяйственном праве: Автореф. Дис. ...доктора юрид. наук, 1972. – 30 с. 19. Предпринимательское (хозяйственное) право: учебник / [Вознесенская Н.Н. и др.]; под ред. В.В. Лаптева, С.С. Занковского. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 560 с. 20. Радько Т.Н. Основные функции социалистического права: Учебное пособие. – Волгоград, 1970. – 142 с. 21. Свод английского гражданского права / Под ред. Э. Дженкса. – М.: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1941. – 303 с. 22. Скакун О.Ф. Теория держави і права: Підручник. / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2006. – 656 с. 23. Теория государства и права: Учебник / Отв. ред. В.Д. Перелов. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 496 с. 24. Трофимова М.П. Функции юридической ответственности. – Саратов, 2008. – с. 16. 25. Халфина Р.О. Правовое регулирование хозяйственных связей / Государство. Право. Экономика. – М.: Юридическая литература, 1970. – с. 420. 26. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др. – К.: Юринком Интер, 2002. – 897 с. 27. Шабуров А.С. Юридическая ответственность // Теория государства и права: Учебник для юрид. вузов и факультетов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1997. – 570 с. 28. Шломер А. Господарська відповідальність як метод державного регулювання економіки // Підприємство, господарство і право. – 2002. – №7. – с. 7-9.

Надійшла до редколегії 23.09.10

УДК 347.732

В. Рєзнікова, канд. юрид. наук

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ДОГОВОРІВ

Статтю присвячено посередницьким договорам. Визначено поняття договору про надання посередницьких послуг (посередницького договору). Особливу увагу приділено питанню правової природи відносин, що виникають на підставі посередницького договору, аналізу характерних рис (особливостей) посередницьких договорів, а також істотних умов посередницьких договорів.

Ключові слова: посередництво; договір про надання посередницьких послуг; посередницький договір; посередницький договірні правовідносини.

Статья посвящена посредническим договорам. Определено понятие договора о предоставлении посреднических услуг (посреднического договора). Особое внимание уделено вопросу правовой природы отношений, которые возникают на основании посреднического договора, анализу характерных черт (особенностей) посреднических договоров, а также существенных условий посреднических договоров.

Ключевые слова: посредничество; договор о предоставлении посреднических услуг; посреднический договор; посреднические договорные правоотношения.

The article deals with the mediation agreement. The concept of agreement for provision of intermediary services (mediation agreement) is defined. Particular attention is paid to the legal nature of the relationships that occur on the basis of mediation agreement, as well as to the analysis of the characteristics (features) of the mediation agreement and to the essentials of mediation agreements.

Key words: Mediation; agreement for the provision of intermediary services; mediation agreement, mediation contractual relationships.

Становлення в Україні ринкових економічних відносин зумовлює необхідність кардинального реформування як господарського законодавства в цілому, так і окремих його складових, зокрема договірних відносин, які в сучасних умовах мають служити вдосконаленню господарсько-правового регулювання суспільно-економічних відносин. При укладенні і виконанні господарсько-правових договорів реалізуються певні суспільно-економічні права суб'єктів господарювання. Все більшо-

го значення набувають сьогодні гарантії реального і повного забезпечення прав та обов'язків суб'єктів господарського права. До числа таких гарантій слід віднести закріплену за учасниками господарського обороту можливість отримувати послуги і допомогу посередників. Найбільш поширеними формами опосередкування господарсько-правових відносин з надання посередницьких послуг, що спрямовані на виконання посередником юридичних та/або фактичних дій в інтересах замо-

© Рєзнікова В., 2010

